

leving, dan had het een heel andere mystiek op het oog.

Boven worden al negen klippen getoond, die de gezonde mystiek moet ontzeilen.

En er zijn er nog meer.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Sociale Vrede.

VI.

In het eerste artikel is betoogd dat uit het begrip maatschappij voortvloeit, dat de sociale vrede bestaat in de harmonische ontwikkeling van alle geledingen. Het tweede artikel zette uiteen, dat deze zelfde beschouwing gezocht wordt door den inhoud van het begrip vrede. In het derde artikel is gehandeld over het onderscheid tusschen de sociale ongelijkheid en de sociale onvrede. Het vierde artikel gaf in het kort het standpunt van Rousseau weer, terwijl het vijfde in enkele trekken de Marxistische opvatting teekende.

Thans komen wij tot ons eigen standpunt. Of wilt ge, tot het onderscheid tusschen Rousseau en Calvin.

Dat onderscheid, dat diepgaand verschil teekent Prof. Bavinck in de volgende scherp-belijdende karakteristiek. „Calvin, zoo zegt hij, de klassiek gevormde humanist, de voorname in verschijning en manieren, de man van het klare verstand en den sterken wil, tegenover Rousseau, den onrustigen zwerveling, den man van het golvend sentiment, zonder logica in zijn denken, zonder stuur in zijn leven, den droomer en den zweeper, den eersten grooten romanticus der achttiende eeuw! Beiden hebben een verandering in hun leven ondergaan, maar bij Calvin bestond zo in een terugkeer van de dwalingen der Roomsche Kerk tot de waarheid en de vrijheid des Evangelies van Christus, bij Rousseau was ze niet meer dan een breken met alle cultuur en een terugkeer tot de instinctieve natuur. Calvin had bij het licht der Schrift de menselijke natuur leeren kennen als schuldig en onrein, maar Rousseau leerde, dat de natuur op zichzelf, vóór alle cultuur, goed was en schoon, zonder eenig bederf. Calvin zocht de oorzaak van alle ellende in de zonde, een persoonlijke daad, bestaande in ongehoorzaamheid aan de Goddelijke wet; Rousseau wierp alle schuld op de maatschappij en de beschaving, en werd tot tranen toe geroerd, als hij dacht hoe goed hij was; nooit had er een mensch zoo goed en medelijdend als hij op aarde geleefd! Calvin verwachtte niets van de natuur maar alles alleen van Gods genade in Christus; Rousseau had aan genade geen behoefte, en stelde alle heil in terugkeer tot de

natuur. Calvin in één woord wierp den mensch en alle schepsel diep in het stof terneer voor de overweldigende majesteit Gods, Rousseau verhief den mensch ten troon, zichzelf in de eerste plaats, ten koste van Gods recht en heilichheid“).

Aan dat laatste sluit ik mij hier aan.

Calvin heeft in alles God gezocht.

Voor hem was Gods souvereiniteit het hoogste en hij is nimmer bij den mensch blijven staan, maar altijd tot God teruggedaan. Zoo ook bij het moeilijk stuk der ongelijkheid. Daarin heeft hij wel terdege, zooals wij later zien zullen, de menselijke factoren erkend, en beleden, dat de mensch door zijn zonde schuldig staat aan de schrijnende disharmonie, doch hij heeft bij het licht dieper geschouwd. Hij is doorgedrongen en dat vooral bij de religieuze ongelijkheid, achter alle cultuur en natuur tot het welbehagen Gods, tot Zijn souvereine, vrijmachtige beschikking, als laatste en diepste oorzaak. De voorverordening is de laatste oorzaak van alle onderscheid onder de schepselen, in soort, in geslacht, in gaven, in alle zijn en zóó-zijn. Niet de vrije wil van den mensch, niet zijn verdienste of zijn waardigheid, niet de maatschappelijke ontwikkeling, niet de cultuur en zelfs niet de natuur, maar Gods almachtige en vrijmachtige, Zijn wijze en heilige wil is de springader van alle verscheidenheid in de eenheid. „De cultuur, de opvoeding, de vrije wil, is die oorzaak niet, want de fundamentele verschillen gaan daaraan vooraf, en zijn reeds in de natuur gegeven; en ook de natuur is die oorzaak niet, want deze ontstond niet en bestaat niet door zichzelf, maar wordt van haar aanvang af en altijd door gedragen door het woord van Gods kracht. Door Zijn wil zijn alle dingen, en zijn ze alle geschapen“).

De laatste grond van de ongelijkheid ligt dus in Gods wil.

Of wil men in Zijn vrijmacht en welbehagen.

Jezus heeft dit scherp uitgedrukt bij de genezing van den blindgeborene. Dan vragen de discipelen: waarom is deze blind geboren? Om eigen zonden kan niet, doch soms om de zonden der ouders? Maar de Meester antwoordt: noch om het een, noch om het ander. Er is een diepere oorzaak. „Dit is geschied opdat de werken Gods in hem zouden geopenbaard worden (Joh. 9:3), en de diepste reden ligt dus in het werk, in den wil, in het welbehagen des Heeren. Dat die man blind geboren was, moest geschieden, omdat God door die blindheid Zijn werk wilde werken. Maar daarin ligt ook opgesloten, dat wij het waarom van het zóó en niet anders zijn der dingen nooit doorgronden kunnen. „Zijn welbehagen, aldus Dr

¹⁾ Bavinck, A. W. blz. 162.

²⁾ Idem, blz. 163.

KRONIEK.

Maar één.

Nu is ook Lenin heengegaan naar het land der dooden. Wat de kogels hebben gedaan met den Tsaar aller Russen, dat deed met hem een afgrijselijke ziekte. Alleen diepere vroomheid is in staat, de vergelijking terug te dringen, die zich haast vanzelf opdringt tusschen zijn dood en dien van de anderen, van wie bekend is, dat hun leven haast tegen het licht en hun dood een tasten in grauwe duisternis geweest is. Zeker is, dat de man, die eens schreef over de sterfgevallen van vervolgers van kerk en christendom, misschien is het Lactantius¹⁾, als hij nog leefde, weer stof vinden zou bij het te pronk gezette lijk van Lenin, die levend dood geweest is. Deze schrijver heeft, niet zonder eenigen schijn van welbehagen, de afgrijselijken van den dood van kerkvervolgers als keizer Galerius of Diocletianus breed uitgemeten en verband gelegd tusschen hun vreeselijken dood en hun antichristelijk leven en doen. En zoo heeft hij den christenen van zijn tijd een kwaden dienst gedaan. Wat is in tijden van kerkvervolging gevaarlijker, dan de prediking van een God, die op zijn heiligen tempel een bliksemafleider zet, opdat alleen daarbuiten zijn vuur insla? Zulke doen is een aanslag op het woord, dat het oordeel beginnen moet van het huis Gods, en op de vermaning, dat een christen, als hij de zweesplassen opvangt, niet maar zeggen moet, dat hij lijdt en dat hij dus wel een goed christen zijn zal, want niet alle littekenen zijn de littekenen van den Heere Jezus en ook in vervolging heeft de geslagnen zich af te vragen, of nu werkelijk alleen zijn christendom, dat heel-groote, dan wel mogelijk ook dit laag-bij-den-grond-sche hem kan voor de voeten geworpen worden, dat hij is „een doodslager of dief of kwaaddoener of één, die zich niet eens anders doen bemoeit“ (1 Petr. 4:15). Want onze rechtvaardiging ligt niet in den dood der antichristen, maar in den dood en het leven van Christus. Anders heeft zij geen enkel bewijs: het bestaan van Gods volk is evenmin te bewijzen als het bestaan van God.

Zestien eeuwen zijn verlopen, sinds uit bloed

en vuur en rookdamp opgestuwd is de wilde kreet om een bewijs van Gods rechtvaardigheid, gelijk die in het daareven genoemde boekje tot ons kwam. De dood van vervolgers! Nu is geen mensch meer in staat, de kerk tot de uitgave van zulke boekjes te brengen, al is het materiaal ruimschoots aanwezig en al heeft Lenin meer gedaan tegen de kerk dan Galerius en Diocletianus en de man, van wien gezegd is: een stem Gods en niet eens menschen! Wij schrijven niet meer wat toen geschreven is.

Maar zijn wij sterker dan zij die zich bij deze dingen meer aan de zelfverdediging gewaagd dan in de theodicee verblijd hebben?

Het zal nog te bezien staan.

Men kan over het raadsel van de opkomst der antichristen zóó glad of zóó zelf-verzekerd heenloopen, dat aan de gedachte, of hun dood misschien een oplossing geven kon, niet eens toegekomen wordt.

Slechts die mensch, die, ook bij de doodenbaar van Lenin Trotzki kan hooren jubelen over zijn religie der toekomst, die geen „ergernis“ en geen „dwaasheid“ meer zal verdragen en die dan zijn toorn intoomt, als hij de vraag van zijn Meester hoort: „weet gij niet, van hoedanigen geest gij zijt?“, slechts die mensch zal sterker zijn dan Lenin en dan Lactantius en alle discipelen, die Samaritanen willen verdoemen.

Men zegt, dat Lenin eens op de vraag, of het hem niet aangreep, dat zooveel honderden op zijn bevel vermoord werden, gezegd heeft: voor het gevoel van die allen sterft er maar één; de pijn is zuiver persoonlijk. Met dit argument wordt, wanneer het gelden zou, ook de anti-militarist verslagen. Maar het is het onze niet. Het is een miskenning van de gedachte, dat de geest den last der bloedende gemeenschap torsen kan tot aan, tot over den dood. Het is historisch materialisme in zijn plompsen, stomsten vorm. En de verzen van de revolutionaire dichteres in Nederland, die „Makker lijtsij“ verheerlijkt en vergodelijkt en de klaagliederen van Trotzki, en de lyrische ontboezemingen van alle kranten, die aan Lenin zich gaven, ze zijn bij zijn sterfbed alle bezig te herroepen dat koude woord, dat als er een sterft, er maar EEN sterft, zoo zijn de dooden-zangen van Lenin's discipelen de vervloeking van

Kuyper, is de laatste mijlpaal, waartoe onze kennis voort kan reizen, niet wijl geen weg daarachter ligt, maar wijl die weg ons niet is ontsloten“).

Zoo nu staat het ook met de sociale ongelijkheid.

Die staat niet op zichzelf en los van al het andere.

Zij is met de gansche wereld der verscheidenheid een, en om haar te verstaan, moeten wij eerst in het oog houden, dat, zooals in het artikel over het begrip vrede is uiteengezet, de ongelijkheid door God is geschapen. Ge vindt ze in het plantenrijk, waar het leven opklimt van de eenvoudige grasspriet tot den breedgekruiden ceder. Zij is in het dierenrijk, waar de bonte mengeling, die van de plantenwereld evenaart. Zij openbaart zich niet minder in de legerscharen der engelen, waarin cherubijnen en serafijnen, tronen en heerschappijen, aartsengelen en machten den Heere dienen. Zij zal straks voorkomen in de maatschappij van het nieuwe Jeruzalem, waar bij gelijke zaligheid verschil in heerlijkheid de verlost en onderscheiden zal, en al die variatie rust tenslotte in het bestel Gods. Zoo ligt ook aan de maatschappelijke ongelijkheid Zijn wil ten grondslag. Zeker, op dit terrein heeft de zonde haar versturende invloed geëffend, en de ongelijkheden zijn, zooals wij later zullen zien tot schrijnende contrasten geworden, maar de ongelijkheid zelve heeft het welbehagen des Heeren tot basis. Immers, het onderscheid tusschen man en vrouw, tusschen ouders en kinderen, tusschen den geleerde en ongeleerde, tusschen den man met den helderen kijk en den stumper zijn geen verschillen, die uit de natuur te verklaren zijn, of door maatschappelijke gegevens zich laten oplossen, maar moeten teruggeleid tot den wil van Hem, Wiens wegen wel enkel licht zijn, maar voor ons onbegrijpelijk. Armoede en rijkdom ontvangen wij uit Zijn vaderlijke hand.

Deze belijdenis is van het hoogste gewicht.

Zij erkent Gods bestel in het sociale leven.

Zij eischt aanbidding van en berusting in Zijn regering, en terwijl wij ter eener zijde de verwording door de zonde met schaamte belijden, en onszelf moeten aanklagen vanwege de ellende en verwarring, die wij door onze ongehoorzaamheid over de wereld gebracht hebben, zien wij anderzijds in heel het leven de machtige hand van onzen hemelschen Koning, die tevens de getrouwe vaderhand is voor Zijn kinderen. Hij bepaalde onze plaats. Hij gaf ons onze woning. Hij wees ons den kring, waarin wij werken moeten. Hij bekleedde den een met gezag, en eischt van den ander onderworpenheid, en van Hem zijn alle dingen.

²⁾ Uit het Woord II, blz. 148.

de leer, die zijn leven beheerscht heeft in een wereldbeheerschend tijdsgewricht. „Het is er maar één“, dat zeggen wij van hem niet; en zoo zijn de communistische rouwzangen een onbewust terugrijpen naar dat geloof geweest, dat nog niet begraven is.

Rechter- of linkerzijde.

Het schijnt bij de Roomschen ook al den kant der pacificatie op te gaan. „De Nieuwe Eeuw“, tot nu toe min of meer officieel erkend als het blad van de linkerzijde van het Roomsche front, zal nu voortaan alle strijdfragen terugdringen en zich meer naar rechts oriënteren, gelijk het heet. Op een buitenstaander maakt dat bericht ongeveer denzelfden indruk, als onder ons ten aanzien van ons zelf is weergegeven in de uitspraak, dat „De Reformatie“ een zusje van „De Heraut“ geworden was.

Intusschen hebben de Roomschen van de begrippen „rechts“ en „links“ andere voorstellingen dan wij. Als het waar is, wat beweerd wordt, dat de paus den man, die in de passiespelen te Oberammergau de Christus-figuur speelt, een decoratie thuis wil sturen, dan zouden wij ook den paus nog niet eens bij de linkerzijde durven indeelen, als hij met zijn dogmen brak, doch met behoud van zijn cultuurwaardering.

En de Hervormde Haarlemsche St.-Bavo-preekstoel moet verleden week gekraakt hebben van synthetische uitspraken, in den trant van een oud-roomsch netelenbossianisme, uit den mond van een oud-roomsch hoogwaardige. Waarom bij navraag de Haarlemsche dagbladen geen verslag bloken te geven van deze merkwaardige rede, is niet zoo makkelijk te doorgronden. Willen ze de verschuivingen niet laten zien? De steenen zullen haast spreken.

Het wordt op godsdienstig gebied al moeilijker, de begrippen rechter- en linkerzijde te onderscheiden. En in de Tweede Kamer ook. Als het waar zou zijn, dat de val des menschen en der engelen in accentverlegging ligt, dan zou onze eeuw al maar vallen-of-opstaan. Maar de Prediker, die over val en opstanding anders denkt, zegt: niets nieuws onder de zon.

K. SCHILDER.

Deze v
Het sta
lutie.

Het Ma
maal, op
vijandsch
omwentel
rust, nee
den, wa
voeren, m
Vader, en
den wil
ziel, uw
kalme o
deze ver
sen. En
zooals w
te hand
niet naar
keur, ma

Natuur

Om de
die uit
juist te k
een stap

Het is
geerte nie
haarheid
ook een
derne nat

De een
spel van
ook de f
De Gri
met natu

Het is
schap, di
vloed doe
Altijd w
wing, en
tot wijsge

Maar in
waardig v
begeerte
staan.

De natu
enorme
rijk, dat z
had

Zelfs z
op hun o
zoekende
Was he
gelaars, f
zoepbel?

Hegel b
logische
te knechte

74. Ale
byterian
don, Jam

Sinds 1
der 18e e
een versc
malige th
hand was
de volk v

Ook wi
het Geref
was uitge
dan helge
hen met
deze toch
leer verd
keling gel
rantie,
ten, proe
talent, ge
die algen
en omfre
voor onze
men in h

Eenig
per te or
caut van
advertenti

Is
die be
ALEX
levens

¹⁾ De mortibus persecutorum.